

ที่มาภาพ: มหัทธกรย์แห่งมถิดกลางจังหวัดปัตตานี : <http://www.oknation.net/blog/sigree/2007/10/05/entry-2>

01

ชื่อบ้านนามเมืองภาษามลายูในคาบสมุทรภาคใต้ ของไทย

Malay Language Used in Local Names in the Southern
Thai Peninsula

ประพนธ์ เรืองณรงค์*

Prapon Reungnarong

* รองศาสตราจารย์ กรรมการวิชาการ สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสภา

บทคัดย่อ

คำว่า “มลายู” มีหลายความหมายด้วยกัน โดยเป็นชื่อกลุ่มคนที่ครั้งหนึ่งเคยอาศัยอยู่ในแถบเมืองปาเลมบังทางตอนใต้ของเกาะสุมาตรา รวมทั้งเป็นชื่อเมืองอันเป็นที่ตั้งอยู่ของชาวมลายู เช่น เมืองยัมบี และเมืองมินังกาเบา กลุ่มคนเหล่านี้ต่อมาได้ข้ามทะเลไปยังคาบสมุทรมลายู ดังนั้นคำว่า “มลายู” จึงอาจหมายถึง “ผู้ข้ามฝั่งหรือผู้ข้ามฟาก” ในขณะที่คาบสมุทรมลายูในสมัยโบราณนั้นมีชื่อเรียกว่า “สะคะรามมาเซ็ม” ซึ่งแปลว่า “ทะเลน้ำเค็ม” คำว่า “สะคะรา” หรือ “สาคร” นั้นหมายถึง “ทะเล” ในภาษาสันสกฤต ส่วน “มาเซ็ม” เป็นคำมลายูหมายถึง “รสเค็ม”

ดินแดนที่กลุ่มคนเหล่านี้ไปตั้งรกรากถูกเรียกว่า “อุยงตนะ” ซึ่งแปลว่า แผ่นดินปลายแหลม โดยคำว่า “อุยง” นั้นอาจแปลได้ว่า “ปลายแหลม” ส่วน “ตนะ” คือ “แผ่นดิน” เมื่อสองคำมารวมกันจึงมีความหมายถึงคาบสมุทรมลายูนั่นเอง อันที่จริงแล้วชาวมลายูไม่ใช่ประชากรกลุ่มแรกในดินแดนนี้ แต่มีประชากรกลุ่มอื่นๆ อาศัยอยู่ก่อนแล้ว เช่น เขมร, ชาวกู และชาวเลหรือชาวน้ำ ซึ่งภาษามลายูเรียกว่า “โอรังลาอูต” เป็นพวกที่ลงเรือเร็วร้อนเหมือนยิปซีทะเล

ภาษามลายูจัดอยู่ในตระกูลภาษามลาโย-โพลินีเซียน และเป็นภาษาคำติดต่อกัน (agglutinative) บทความนี้ยังได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างภาษามลายูกลางกับภาษามลายูถิ่น (เช่น ภาษามลายูที่พูดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย) เอาไว้ด้วย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาและวิเคราะห์ที่มาของชื่อบ้านนามเมืองในภาษามลายูถิ่นได้ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และคติชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่า ภาษามลายูมีความสำคัญในแง่ของการศึกษาและการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในจังหวัดชายแดนใต้ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนที่ใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร

คำสำคัญ: ภาษามลายูถิ่น, ชื่อบ้านนามเมือง, คาบสมุทรมลายู, มลาโย-โพลินีเซียน, ภาษาคำติดต่อกัน

Abstract

The word “Malay” can have many meanings including the name of the people who once lived in Palembang in southern Sumatra, such as in Jambi or Minangkabau. These people had crossed the sea to the area which later became known as the Malay Peninsula. Thus, “Malay” can mean “strait crosser”, and in the Malay language a peninsula is called “Segara Masem,” which means “salty sea”. “Segara” or “Sakorn” denotes “body of water” or “sea” in Sanskrit (sāgara) while “Masem” stands for “salty” in the Malay language.

The land they settled in is called “Ujung Tanah” which means “land with a pointed end”. “Ujung” can be translated to “pointed end” while “Tanah” denotes “land”. Together, these words mean the Malay Peninsula. Malays were not the first people to occupy the Malay Peninsula as there were other groups, such as Semang, Sakai, the Sea people or Chao Ley, and Orang Laut, also known as the Sea Gypsies.

The Malay language has the following characteristics: it is categorized into the Malayo-Polynesian language family and as an agglutinative language. The difference between Central Malay and the local Malay languages (such as the Malay language in the southern Provinces of Thailand) has also been mentioned. Furthermore, the local names in the Malay language in the south were studied and analyzed for the geographic, historic and folkloric origins. These studies show that the Malay language is important in the education and communication between the people of southern Thailand and those of the ASEAN countries which use this language as a means of communication.

Keywords: Local Malay language, Local names, Southern Thai Peninsula, Malayo-Polynesian, Agglutinative language

ก่อนจะพูดถึงชื่อบ้านนามเมืองภาษามลายูในคาบสมุทรมลายูใต้ของไทย ขอเสนอประเด็นความหมายของคำว่ามลายูพอสังเขป ดังนี้

ความหมายคำว่ามลายู

มลายูเป็นภูมินามทางภูมิศาสตร์คือคาบสมุทรมลายู หมายถึง แผ่นดินกว้างใหญ่ล้อมข้างด้วยทะเลและมหาสมุทร ด้านตะวันออกมีมหาสมุทรแปซิฟิก ด้านตะวันตกมีทะเลอันดามันและมหาสมุทรอินเดีย ที่สำคัญคือมีชาวมลายูอาศัยอยู่ (รวมทั้งชนชาติอื่นๆ ด้วย) มาตั้งแต่โบราณกาล

มลายูยังเป็นชื่อภูเขาและแม่น้ำซึ่งอยู่ที่เมืองปาเลมบังตอนใต้ของเกาะสุมาตรา และรวมทั้งชื่อเมืองอันเป็นที่อยู่ของชาวมลายู เช่น เมืองยัมบี และเมืองมินังกาเบา ต่อมาชาวมลายูที่สุมาตราพายัพแพ้ชาวอาณาจักรศรีวิชัย ทำให้เมืองต่างๆ เสื่อมสลาย เป็นผลให้วัฒนธรรมของผู้ชนะคือวัฒนธรรมการตะเข้ามาแทนที่โดยเฉพาะภาษาสันสกฤตเข้ามาผสมผสานกับภาษามลายูตั้งแต่บัดนั้น

นักวิชาการบางท่านสันนิษฐานว่า “มลายู” เป็นคำโบราณของชาวอินเดีย อาจเป็นภาษาสันสกฤตเก่าแก่ โดยให้ความหมายของคำมลายูไว้ว่า “ผู้ข้ามฝั่งหรือผู้ข้ามฟาก” เล่ากันว่าชาวอินเดียเดินทางไปตั้งถิ่นฐานที่เกาะสุมาตรา และสืบเชื้อสายกับชาวพื้นเมืองเผ่าชาคุน (Jakun) จนเกิดเผ่าพันธุ์มลายู และชาวมลายูเหล่านี้ต่างข้ามฟากจากเกาะสุมาตราไปสู่ฝั่ง

ตรงกันข้ามคือคาบสมุทรมลายู หรือแหลมมลายู (อุทัย หิรัญโต 2521: 36)

คาบสมุทรมลายูในสมัยโบราณชวามลายูเรียกว่า “สะคะราม่าเซ็ม แปลว่า ทะเลน้ำเค็ม นั่นคือ สะคะรา มาจากคำสันสกฤตว่า สาครา หรือ สาคร หมายถึงทะเล และ มาเซ็ม เป็นคำมลายู หมายถึงรสเค็ม

อีกประการหนึ่งนักมานุษยวิทยาอธิบายว่า ชวามลายูเป็นชาติพันธุ์ มองโกลอยด์ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชวามลายู ชาว มอญ เขมร ไทย และลาว โดยอพยพมาจากประเทศจีนตอนใต้ มาตั้งถิ่นฐานตามฝั่งทะเลใต้ ชวามลายู มีความชำนาญในการเดินเรือทั้งระยะทางใกล้และไกล บรรดากาลาสีลูกเรือ และล่ามในเรือของฝรั่งมักมีชวามลายูร่วมอยู่ด้วย

คำว่ามลายูถ้าเขียนตามเสียงพูดชาวอาหรับว่า “มาลัย” บ้างนำไป ประสมกับคำสันสกฤตเป็นมาลยรัฐ แปลว่า รัฐหรือแคว้นมลายู

ชวามลายูในอดีตเรียกแผ่นดินของตนว่า “อุยงตนะ” หรือ “อุยงคตนะ” แปลว่าแผ่นดินปลายแหลม (อุยง [ujung] = ปลายแหลม / ตนะ [tanah] = แผ่นดิน) นั่นคือแผ่นดินแหลมมลายู หรือแผ่นดินคาบสมุทรมลายูนั่นเอง

อุยงคตนะสมัยโบราณมีผู้คนเกรงกลัว เพราะมีโจรสลัดเก่งกล้า นอกจากปล้นเรือสินค้าแล้วยังปล้นบ้านเมืองริมทะเล เช่น เมืองพัทลุง นครศรีธรรมราชก็เคยถูกสลัดพวกนี้เล่นงานมาแล้ว คำว่าสลัด [Selat] เป็นภาษามลายู แปลว่า ช่องแคบ โดยเฉพาะช่องแคบมะละกาซึ่งอยู่ตอนใต้คาบสมุทรมลายูเป็นแหล่งสำคัญของโจรสลัด เพราะมีเรือสินค้าผ่านไป

มาระหว่างเกาะสุมาตรากับคาบสมุทรมลายู ประการสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือคาบสมุทรมลายูเป็นชุมทางการค้าระหว่างพ่อค้าจากมหาสมุทรอินเดียกับพ่อค้าจากทะเลจีนใต้

เมื่อพูดถึงอุยงคตนะแล้ว ส่วนคำสุดท้ายคือคำว่า **ตนะ** ไทยออกเสียงเป็น **ตะนาว** เช่น ตะนาวศรี หมายถึงแผ่นดินปลูกต้นพลู (ตะนาว [tanah] = แผ่นดิน, ศรี หรือ ซิเร [sirih] = ต้นพลู) ซึ่งคู่กับ **ปูเลาปีนัง** คือ **เกาะหมาก** (ปูเลา [pulau] = เกาะ, ปีนัง [pinang] = หมาก) ทั้งพลูและหมากเป็นสินค้าสำคัญสมัยนั้น

พูดถึงชาวมลายูในแหลมมลายู พวกเขาไม่ใช่ประชากรกลุ่มแรกในดินแดนนี้ แต่มีประชากรกลุ่มอื่นๆ อาศัยอยู่ก่อนแล้ว เช่น คนเผ่า **นิกริโต** ที่เราเรียกว่า เงาะป่า เช่น พวก **เซมิง** และ **ซาไก** ซึ่งอาศัยอยู่ตามป่าเขา อีกพวกหนึ่งคือพวกชาวเลหรือชาวน้ำ มลายูเรียก **โอรังลาอูต** โอรัง [orang] = คน, ลาอูต [laut] = ทะเล พวกนี้ใช้ชีวิตตามริมทะเลและในทะเล หรือลงเรือเร่ร่อนไปในท้องทะเล เรียกกันว่าพวก **ยิปซีทะเล** (Sea Gypsies)

คำมลายูมีความหมายหลายประการดังที่กล่าวมา คือหมายถึงชาติพันธุ์ ผู้คน ภาษา คาบสมุทร ภูเขา และแม่น้ำ

ภาษามลายู

ภาษามลายูจัดอยู่ในตระกูลภาษามลาโย-โพลินีเซียน (Melayu Polynesian) ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน (Austronesian) ภาษาในกลุ่มมลาโย-โพลินีเซียน แบ่งออกเป็น 2 สายใหญ่คือ ออสโตรนีเซียนตะวันออก หรือที่เรียกว่า **โอเชียนิก** (Oceanic) และ ออสโตรนีเซียนตะวันตก หรืออนุซันตารา ได้แก่ภาษาอินโดนีเซีย มาเลเซียและภาษามลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย รวมทั้งทางใต้ของฟิลิปปินส์ บอร์เนียว อาเงาะห์ บาดัก มินังกาเบา ซุนดา ฯลฯ

ภาษามลายูเป็นภาษาราชการ และภาษาประจำชาติของมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน และสิงคโปร์ (สิงคโปร์มีภาษาราชการ 4 ภาษา คือ

มลายู อังกฤษ จีน และทมิฬ) ในอินโดนีเซียเรียกภาษามลายูว่า **ภาษาอินโดนีเซีย** (Bahasa Indonesia) และมาเลเซียเรียกภาษามลายูว่า **ภาษามลายู** (Bahasa Malaysia) ภาษาซา คือ ภาษาซึ่งมลายูยืมสันสกฤตมา เหตุที่มาเลเซียไม่เรียกภาษาของตนว่าภาษามลายู เพราะมาเลเซียมีลักษณะพหุสังคม จะเรียกภาษาประจำชาติว่าภาษามลายูดูไม่เป็นธรรมแก่ชาวจีนและชาวอินเดียที่ร่วมสังคมเดียวกัน

ภาษามลายูจัดอยู่ในรูป**ภาษาคำติดต่อ** (agglutinative) คือภาษามีรากคำ หรือ รากศัพท์ (vocabulary root) เมื่อสร้างคำใหม่ใช้วิธีเติมคำดังนี้

1. **เติมอุปสรรค** (prefix) ที่หน้าคำ เช่น กาเซห์ [kasih] = ความรัก เป็น เกอกาเซห์ [kekasih] = คู่รัก

2. **เติมอาคม** (infix) ที่กลางคำ เช่น เกอซัมบุง [kesambung] = ต่อเนื่อง เป็น เกอซินัมบุงัน [kesinambungan] = สภาพการณ์ต่อเนื่อง

3. **เติมปัจจัย** (suffix) ที่หลังคำ เช่น มากัน [makan] = กิน เป็น มากานัน [makanan] = ร้านอาหาร

4. **เติมอุปสรรค** (prefix) ที่หน้าคำ และ **เติมปัจจัย** (suffix) ที่หลังคำ เช่น จินตา [cinta] = รักใคร่ เป็น เปอร์จินตอัน [percintaan] = ความรักใคร่

คำเติมหน้า กลาง หลัง นำเสนอมาพอเป็นตัวอย่างเท่านั้น ที่จริงคำอุปสรรค ปัจจัย ในภาษามลายูมีหลายคำ ล้วนช่วยในการสร้างคำตามลักษณะภาษาคำติดต่อเพื่อให้เกิดคำใหม่และความหมายใหม่

ภาษามลายูทำนองเดียวกับภาษาไทย คือ มีทั้งภาษามลายูกลางและภาษามลายูถิ่น เช่น ภาษามลายูถิ่นซึ่งใช้พูดกันในห้องถิ่น จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และมาเลเซียทางภาคเหนือ เช่น รัฐกลันตัน

ความแตกต่างระหว่างภาษามลายูกลางกับภาษามลายูถิ่น

1. เสียง **อะ** มีพยัญชนะนาสิก (ง น ม) เป็นตัวสะกดในภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยนเป็นภาษามลายูถิ่นจะเปลี่ยนเป็นเสียง **แอะ** เช่น อายัม

[ayam] เป็น อาแย = ไก่ / มากัน [makan] เป็น มาแก = กิน / โอรัง
[orang] เป็น ออแฆ = คน

2. เสียง อะ มีพยัญชนะ ห (h) ตามหลัง หรือ ไม่มี ห (h) ตามหลัง
ในภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยนเป็นภาษามลายูถิ่นจะเปลี่ยนเป็นเสียงเอาะ
เช่น รุมะห์ [rumah] เป็น รุมาะ(ห์) = บ้าน / บุงเมอเระ [burung merak]
เป็น บุงเมอเระ = นกยูง

3. เสียง อา ทำยคำในภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยนเป็นภาษามลายู
ถิ่นจะเปลี่ยนเป็นเสียง ออ เช่น นามา [nama] เป็น นามอ = ชื่อ / มาตา
[mata] เป็น มาตอ = ตา

4. เสียง อี ทำยคำในภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยนเป็นภาษามลายู
ถิ่นจะเปลี่ยนเป็นเสียงที่มี ง เป็นตัวสะกด เช่น บุมิ [bumi] เป็น บอมิง =
แผ่นดิน / สินี [sini] เป็น สินิง = ที่นี่

5. เสียง ไอ ทำยคำในภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยนเป็นภาษามลายู
ถิ่นจะเปลี่ยนเป็นเสียง อา หรือ แอ เช่น ซูลไ [gulai] เป็น ซูลา = แกง / ซุไง
[sungai] เป็น ซุงา = แม่น้ำ

6. เสียง เอา ทำยคำในภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยนเป็นภาษามลายู
ถิ่น จะเปลี่ยนเป็นเสียง อา เช่น เกอร์เบา [kerbau] เป็น กูบา = ควาย / ปูเลา
[pulau] เป็น ปูลา = เกาะ

7. เสียง อัว หรือ โอ พยางค์หน้าในภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยน
เป็นภาษามลายูถิ่นจะเปลี่ยนเป็นเสียง ออ เช่น บัวยา [buaya] เป็น บอยา
= จระเข้ / โตเป็ง [topeng] เป็น ตอแปง = หน้ากาก / ซัวรา [suara] เป็น
ซอโร = เสียง

8. เสียง เอีย ในภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยนเป็นภาษามลายูถิ่น จะ
เปลี่ยนเป็นเสียง อี-ย เช่น เซียม [Siam] เป็น ซีแย = สยาม / เดียม [diam]
เป็น ดีแย = นิ่ง

9. เสียง เอีย ในพยางค์หน้าของภาษามลายูกลาง เมื่อเปลี่ยนเป็น
ภาษามลายูถิ่น จะเปลี่ยนเป็นเสียง แอ เช่น เบียวะ [biawak] เป็น แบวะ

= ตะกวด / เปียซา [biasa] เป็น แบซอ = เคย

เสียงตัวสะกดในภาษามลายูกลางที่เป็นเสียงพยัญชนะเสียดแทรก (fricative) เสียง ส, ฟ เมื่ออยู่ในภาษามลายูถิ่นจะเป็นเสียงเกิดที่คอหอย เป็นพนลม (ห้) เกิดเฉพาะหลังสระเสียงสั้นเท่านั้น เช่น มาลัส [malas] เป็น มาละห์ = เกียจคร้าน / มานิส [manis] เป็น มานิห์ = หวาน

พยัญชนะออกเสียงไม่ตรงรูป เช่น เสียง ร ในภาษามลายูกลาง เป็น เสียง ฆฮ ในภาษามลายูถิ่น (ออกเสียงก้องเสียดแทรกในลำคอ) เช่น โอรัง [orang] เป็น ออแฆฮ = คน / มาริ [mari] เป็น มาฆิฮ = มา

เสียง น, ม ในภาษามลายูกลาง เป็นเสียง ง ในภาษามลายูถิ่น เช่น ฮากิม [hakim] เป็น ฮาเก็ง = ตุลาการ / ตาฮอน [tahun] เป็น ตาฮง = ปี

ชื่อบ้านนามเมือง

เนื่องจากภาษามลายูที่ใช้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีหลากหลาย ขอยกตัวอย่างเฉพาะภาษามลายูที่เป็นชื่อบ้านนามเมืองและเป็นที่ยึดกันทั่วไป ดังนี้

กระปี มาจากพันธุ์ไม้ชื่อ กือลูปี [kelubi] สกุกเดียวกับสละและระกำ ชาวใต้ทั่วไปเรียกลูกหลุมพี บริเวณที่ตั้งเมืองกระปีคงมีพันธุ์ไม้ขึ้นชุกชุม อีกที่มาหนึ่งน่าจะมาจาก กัวลาปี หรือ กราปี คือ กัวลา [kuala] หรือ กรา หมายถึง ปากน้ำ ส่วน ปี [bea] หมายถึง ด้านเก็บภาษี รวมความแล้วหมายถึง ปากน้ำเป็นที่ตั้งด่านเก็บภาษี

กระปีมีชื่อชุมชนเป็นภาษามลายู เช่น เกาะพีพี ภาษามลายูว่า ปูเลา ปียาปี ปูเลา [puluau] = เกาะ / ปียาปี [piapi] = ต้นตะบูนขาว หรือต้น กระบูนก็เรียก เกาะลันตา เป็นคำมลายูโบราณ ลันตา [lantar] หมายถึง ที่ย่างปลาทำด้วยไม้รูปทรงสี่เหลี่ยมคล้ายโต๊ะ โดยจุดไฟข้างล่างและเรียง ปลาข้างบน

ตรัง คำมลายูออกเสียงว่า เตอรัง [terang] หมายถึงความสว่าง สดใส เช่น เพลงไทยเดิมชื่อ “ตรังบุหลัน” [terang bulan] แปลว่า สว่างสดใสด้วย

แสงเดือน ที่เรียกเมืองตรังเพราะชาวมลายูเดินทางมาถึงดินแดนแห่งนี้ยาม
ท้องฟ้าเริ่มสว่างด้วยแสงอรุณ

ตรังมีชื่อชุมชนเป็นภาษามลายู เช่น กันตัง มาจากคำว่า กัวลา เตอรััง
[kuala terang] แปลว่า ปากน้ำตรัง ต่อมาชาวบ้านออกเสียงสั้นรวบรัดเป็น
กันตัง เกาะลิง หมายถึงต้นนิบง [nibung] ชาวใต้เรียกต้นหลาโอน ชาวภาค
กลางเรียกต้นเหลาอะโอน บ้านสุโงหงสิเหร่ [sungai sirih] หมายถึง คลอง
หรือแม่น้ำที่มีต้นพลู หงยสตาร์ มาจากคำว่าตันหยง [tanjung] หมายถึง
แหลมที่ยื่นไปในทะเล สตาร์ [setar] หมายถึง ต้นมะปราง ส่วน เกาะหยง
หลิง มาจากคำว่า หยง หรือ ต้นหยง [tanjung] = แหลม / หลิง [keling]
= แขกกิ่งค้จากอินเดียใต้

นราธิวาส คำมลายูว่า เมอนารา หรือ กัวลาเมอนารอ หมายถึง
กระโจมไฟ หรือ หอคอยที่ปากน้ำ กัวลา [kuala] = ปากน้ำ เมอนารา
[menara] หรือ เมอนารอ = กระโจมไฟ คำว่าเมอนารา ภาษามลายูท้อง
ถิ่นออกเสียงเป็น เมอนาฆา คำว่า นาฆา นี้เอง ทางราชการเขียนเป็นชื่อ
ตำบลบางนาค เข้าใจว่ามาจากคำว่านาคาจึงกลายเป็นชื่อภูยานาคต่าง
ความหมายไปจากชื่อเดิม

นราธิวาสมีชื่อชุมชนเป็นภาษามลายู เช่น เจาะไอร้อง คือ เจาะ หรือ
จาเราะ [caruk] หมายถึงลำธารที่ไหลคดเคี้ยว ไอ [air] หรือ อาย-เอ หมายถึง
ถึงน้ำ ร้อง หรือ รong กลายเสียงมาจาก อลอ (alur) หมายถึงร่องน้ำ เช่น
ชื่อเมืองหลวงรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ชื่อ อะลอร์สตาร์ [Alur Setar] หมายถึง
ร่องน้ำมีต้นมะปราง

ถัดมาคือบาเจาะ หรือ เป็นจะห์ [bencah] หมายถึง หนองน้ำ / ยี่งอ
หรือ เยอริเงา [jeringau] เป็นชื่อพืชคล้ายต้นแฝก หัวเอาใช้ทำยาบางคน
เรียกว่าน่าน้ำ เพราะมักขึ้นตามริมน้ำ

ระแงะหรือเลอเคะห์ [legeh] หมายถึงต้นน้ำต้นลำธาร ระแงะมีพันธุ์
ลองกองพันธุ์แท้ที่บ้านซิโปตันหยงมัส (ตันหยง [tanjung] แปลว่า พิกุล
หรือ แหลมยื่นไปในทะเล มัส [emas] แปลว่าทอง) รวมแล้วหมายถึงพิกุล

ทอง หรือแหลมทอง

รือเสาะ [resak] เป็นชื่อไม้ยืนต้นเนื้อตืออย่างไม้สัก แว้ง มาจากคำว่า ราวแวง [rawang] หมายถึงหนองหรือบึง ซากอ [saga] หมายถึง ต้นมะเกลือ ต่อมาเปลี่ยนเป็นศรีสาคร โຕະໂມะ (โຕະ [tok] = ผู้ที่ควรเคารพ / โมะ [mak] = ชื่อคน) โຕະໂມะเป็นแหล่งแร่ทองคำขึ้นกับอำเภอสุคีรินโຕະໂມะยุคแรกมีกลุ่มคนจีนฮกเกี้ยน นำโดยฮิวซันจิวมาขอสัมปทานขุดทอง ต่อมาจีนอาฟัด บุตรชายทำกิจการต่อ และได้เป็นขุนวิเศษสุวรรณภูมิ ซึ่งมีบุตรชายชื่อฉัตรชัย สุวรรณภูมิ เป็นนักประพันธ์ใช้นามปากกาว่า “พนมเทียน” ชุมชนสุดท้ายของนราธิวาสที่กล่าวถึงคือ สู่โห่งโก-ลก หมายถึงคลอง หรือ แม่น้ำที่คดเคี้ยว (สู่โห่ง [sungai] = คลอง, แม่น้ำ / โก-ลก [golok] = คดเคี้ยว หรือแปลว่ามีดโต้) และสู่โห่งปาดิ หมายถึง คลอง หรือแม่น้ำที่ใช้ลำเลียงข้าวเปลือก (สู่โห่ง [sungai] = คลอง, แม่น้ำ / ปาดิ [padi] = ข้าวเปลือก)

ปัตตานี เป็นคำมลายู หมายถึงการทำนา ชาวมลายูออกเสียงเป็น ปาตานี ปัตตานีมีชุมชนที่มีชื่อเป็นภาษามลายู เช่น กะพ้อ เดิมชื่อ เจาะกะพ้อ เจาะหรือจอราะ [caruk] หมายถึง ลำธาร กะพ้อ เป็นพืชตระกูลปาล์ม ชื่ออำเภอ ปะนาเระ มีที่มาจากคำว่า ปาตา [pantai] หมายถึง หาด รวมกับคำว่า ตาเระ [tarik] หมายถึง ชักลาก และกร่อนเสียงรวมกันเป็น ปะนาเระ รวมความได้ว่า หาดที่ต้องชักลากเรือ เพราะน้ำตื้นไม่สามารถนำเรือเข้าเทียบท่าได้ ชื่ออำเภอ มายอ [majal] หมายถึง ต้นมะตูม มลายูกลางว่ามายา เมืองหมันหยาในวรรณคดีเรื่องอิเหนามาจากคำว่ามายาเช่นกัน รวมทั้งมีขปาहित [Maja Pahit] ชื่ออาณาจักรชาวโบราณมาจากคำว่ามายา (มะตูม) + ปาहित (รสขม) รวมความแล้วหมายถึง มะตูมรสขม

ชื่อต่อมาคือ ยะรัง อาจกลายมาจากคำว่า เจอซาร์ [cegar] หมายถึง บริเวณน้ำไหลเชี่ยว ยะหริง มาจากคำว่า ยือริง [jering] หมายถึง ต้นเนียง เดิมอำเภอนี้ชื่อ ยามู [jambu] แปลว่าต้นฝรั่ง ชาวใต้เรียกขมพู่หรือขมพู่ย่าหามู

ยะลา [jala] ถ้าเป็นคำมลายูถิ่นออกเสียงว่า ยาลอ ยะลา เป็นคำมลายู

ยืมคำสันสกฤตคือ ชาละ ชาลีแปลว่าร่างแหหรือตาข่าย ดังเช่นโอรสพระเวสสันดรขณะประสูติ พนักงานใช้ตาข่ายรองรับพระกุมาร จึงได้พระนามว่าชาลี ที่ยะลาภูมิภาคหนึ่งลักษณะเหมือนร่างแหจับปลา โดยผูกจอมแหให้สูงแล้วถ่างตีนแหออกโดยรอบ ชาวบ้านจึงเรียกภูเขานี้ว่ายะลา หรือ ยาลอ ต่อมานำมาเป็นชื่อบ้านนามเมือง

ยะลาเคยย้ายที่ตั้งตัวเมืองหลายครั้ง เช่นที่ สะเตง [satang] หมายถึง ไม้ถ่อเรือหรือไม้ถ่อแพ นิบง [nibung] หมายถึง ต้นเหลาชะโอน ชาวใต้ทั่วไปเรียกต้นเหลาโอน ถัดมาคือเบตง [betung] หมายถึงไม้ไผ่ขนาดใหญ่ที่เราเรียกว่าไม้ไผ่ตง บันนังस्ता [bendang setar] หมายถึงทุ่งนามีต้นมะปราง (บันนัง = ทุ่งนา สตา = มะปราง) รามัน หมายถึงชุมชนใหญ่ มาจากคำว่า รามา [ramai] แปลว่าคนจำนวนมาก ยะหา [johar] หมายถึง ต้นขี้เหล็ก หรือต้นมูลเหล็ก กาบัง [gambir] หมายถึง ต้นสีเสียด กรงปินัง มาจาก กำปงปินัง [kampung pinang] หมายถึง หมู่บ้านที่มีสวนหมาก (กำปง = หมู่บ้าน ปินัง = หมาก)

สตูล มาจากคำมลายู เซินตุล [sentul] หมายถึง ต้นกระท้อน หรือ ต้นสะท้อน สตูลมีสมญานามตามคำมลายูว่า “นครีสโตยมาบังสคารา” แต่ละคำมีความหมายดังนี้

นครี [negeri] = เมือง สโตย [sentul] = สตูล มาบัง [mambang] = เทวดา สคารา [segara] = สาคร หรือ มหาสมุทร เมื่อรวมความแล้ว หมายถึง สตูลเมืองแห่งพระสมุทรเทวา ซึ่งนำมาเป็นตราสัญลักษณ์ของจังหวัดสตูล

สตูลมีชื่อชุมชนเป็นภาษามลายู เช่น ละงู มาจากคำว่า ลาอูต [laut] หมายถึงทะเล มะนัง ออกเสียงว่า เป็นดั่ง [bendang] แปลว่า ทุ่งนา เกาะตะรุเตา มาจากคำว่า ตะโละ [teluk] หมายถึงอ่าว / เตา หรือ ตัว [tua] หมายถึงเก่าแก่ รวมความแล้วหมายถึงหาดเก่าแก่มีมาแต่ดั้งเดิม ทุ่งหว้า เดิมเป็นคำมลายูชื่อ สุโห่งอุป [sungai upih] หมายถึงคลองกาบหมาก ท่าแพ เดิมเป็นคำมลายูชื่อ บาราเกต [berakit] หรือราเกต [rakit] แปลว่า แพริมน้ำ

ชื่อบ้านนามเมืองตามที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นชื่อจังหวัด

และอำเภอในจังหวัดนั้นๆ ส่วนชื่อตำบล หมู่บ้าน มีจำนวนมากที่เป็นภาษามลายู ขอจำแนกเป็นหมวดหมู่ดังนี้

1. สภาพภูมิศาสตร์ หรือทำเลที่ตั้ง

1.1 หมู่บ้านริมน้ำ หรือบริเวณที่ลุ่ม นำหน้าด้วยคำว่า สุโหลง [sungai] = แม่น้ำหรือคลองใหญ่ / ตะโละ [teluk] หรือ ตือโละ = อ่าว / กาแล [pengkalan] = ทำน้ำ / กูแบ [kubang] = ปลักตม / ลูโยะ [lubuk] = บึง, หนองน้ำ / เจาะหรือจาเราะ [caruk] = ลำธาร / ไอร์ หรือ อายร์ [air] = น้ำต่างๆ ไป / ตันหยง [tanjung] = แหลม / ปูลา, ปูเลา [pulau] = เกาะ / ปาเซร์ หรือปาเสร์ [pasir] = หาดทราย / ปาตา [pantai] = ฝั่ง, หาด / สะบารัง, สะบือแร, บาละ [seberang] = ฟากฝั่ง, ฟากท่า / ตะบิง [tebing] = ตลิ่ง ดังตัวอย่างเช่น

สุโหลงบาตู [sungai batu]	= คลองมีก้อนหินใหญ่
สุโหลงบาลา [sungai balai]	= คลองมีศาลาทำน้ำ
ตะโละกาโปร์ [teluk kapur]	= อ่าวปูน
ตะโละตา [teluk tal]	= อ่าวมีต้นตาล
กาแลกูโบ [pengkalan kubur]	= ทำน้ำมีป่าช้า
กาแลกีแย [pengkalan keriang]	= ทำน้ำมีต้นหว้า
กูแบอีแก [kubang ikan]	= ปลักปลา
กูแบกีแย [kubang keriang]	= ปลักที่มีต้นหว้า
ลูโยะยือไร [lubuk jerai]	= หนองต้นไทร
ลูโยะดีแย [lubuk durian]	= หนองทุเรียน
เจาะกือแย [caruk keriang]	= ลำธารต้นหว้า
จาเราะปาไต [caruk pantai]	= ลำธารต้นสะตอ
ไอร์ปาโจ [air pancur]	= น้ำตก
ไอร์ปูเต๊ะ [air putih]	= น้ำสีขาว
ตันหยงปาว [tanjung pauh]	= แหลมมะม่วง

ตันหยงมีส [tanjung emas]	= แหลมทอง
ปูลากง [pulau gong]	= เกาะช้อง
ปูลาอาปี [pulau api]	= เกาะไฟ
ปะเสยาวอ [pasir jawa]	= หาดทรายขาวขาว
ปะเสมส [pasir emas]	= หาดทรายทอง
ปาตาบูดี [pantai bodi]	= หาดต้นโพธิ์
ปาตาติมอ [pantai timur]	= หาดฝั่งตะวันออก
บาละฮีเล [balik hilir]	= ฟากฝั่งทิศใต้
ตะบิงตังยี [tebing tinggi]	= ตลิ่งสูง, ตลิ่งชัน
ฮุงบาโระ [ujung baruh]	= ปลายพรุ (พื้นที่ชุ่มน้ำ)

1.2 หมู่บ้านบนดอน นำหน้าด้วยคำว่า บาโง [banggul] = โคก, เนิน / ปาดัง [padang] = ทุ่ง / บันดัง [bendang], มะนัง, บือแน = ทุ่งนา / ดุซง [dusun] = สวน /

ฮูตเต [hutan] = ป่า / บลูกา [belukar], บรุกา = ไร่ / บุกะ [bukit] = ภูเขา / ตาเนาะ [tanah] = ดิน / บาตุ [batu] = หิน / ปาเซ [pasir] = ทราย / จะบัง [cabang], จะแบ = ทางแยก /

ตะลอกอ [telaga], ตะลากอ, ลากอ = ทะเลสาบบนพื้นที่สูง, ปรีกี [perigi] = บ่อน้ำ ดังตัวอย่าง

บาโงสะโต [banggul sentul] = โคกต้นสะท้อน

บาโงปูโละ [banggul pulut] = โคกข้าวเหนียว

คำว่า โคก หรือ เนิน ภาษาไทยถิ่นใต้มีคำยืมจากภาษามลายู คือคำว่า ควน [guar] เนินเขาที่สูงกว่าควน ภาษามลายูเรียกว่า บุกิต [bukit] ส่วนภูเขาที่สูงกว่าบุกิต ภาษามลายูเรียกว่า กุนุง หรือ กุหนุง [gunung]

ปาดังเบซซา [padang besar] = ทุ่งใหญ่

ปาดังญอ [padang nyiur] = ทุ่งมะพร้าว

มะนังดาลำ [bendang dalam] = นาลึกหรือนาด้านใน

มะนังนากอ [bendang nangka] = นาต้นขนุน

ดុងญอ [dusun nyiur]	= สวนมะพร้าว
ดុងปีแน [dusun pinang]	= สวนหมาก
ฮูแตมาแจ [hutan bacang]	= ป่ามะมุด
ฮูแตจะราซี [hutan celagi]	= ป่ามะขาม
บลูกาสะนอ [belukar sena]	= ไร่ประดู่
บลูกาฮูปี [belukar ubi]	= ไร่มัน
บูเก๊ะตาเนาะ [bukit tanah]	= ภูเขาดิน
บูเก๊ะตา [bukit tal]	= ภูเขาต้นตาล
ตะเนาะแมเราะ [tanah merah]	= ดินแดง
บาตูปูเต๊ะ [batu putih]	= หินขาว
จะบังติฮอ [cabang tiga]	= สามแยก
จะแบปะ [cabang empat]	= สี่แยก
ลากอสะมิแล [telaga sembilan]	= บ่อน้ำ 9 บ่อ
ตะลอกบาตอ [telaga bata]	= บ่ออิฐ

2. คนสัตว์ พืช และสิ่งของ ที่เด่นและสำคัญในหมู่บ้าน

2.1 ชื่อคน หมายถึง ผู้อาวุโส ชาวบ้านเคารพนับถือ ใช้คำนำหน้าว่า โต๊ะ [tok], เจ๊ะ [cik], ปะ [pak] และเป็นผู้ตั้งรกรากเริ่มแรกของหมู่บ้าน เช่น โต๊ะโมะ โต๊ะเหม โต๊ะแดง เจ๊ะเท เจ๊ะมูดอปะแต

ข้อสังเกตเกี่ยวกับชื่อชาวบ้านมักตัดคำให้สั้นลง อย่างภาษาถิ่นใต้ทั่วไป เช่น อับดุลรอหิมเป็น นายรอหิม, นายเหม อับดุลเลาะห์ เป็น นายเลาะห์ หรือ นายอับดุล

2.2 ชื่อสัตว์ หมายถึงสัตว์ที่มีชุกชุมในหมู่บ้าน หรือตรงสถานที่ตั้งหมู่บ้านนั้นมีสัตว์ใหญ่หรือสำคัญมาล้มตาย หรือเข้ามาในหมู่บ้าน จึงนำชื่อสัตว์นั้นไปเรียกเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น

ปูยู [puyu]	= ปลาหมอ
กรือฮอ [rusa]	= กวาง

กาเตาะ [katak]	= กบ
กาแลลุมบัว [pengkalan lembu]	= ท่าวัว
กาแลกูมิ [pengkalan remis]	= ท่าหอย
กูแบกาเยาะ [kubang gajah]	= ปลักช้าง
ลูโอะสาวอ [lubuk sawa]	= หนองงูเหลือม
โคกตีเต [ketitir]	= โคนกเขา
กาเยาะมาตี [gajah mati]	= ช้างตาย
บาเตาะมาตี [badak mati]	= แรดตาย

2.3 ชื่อพืช หมายถึง พืชยืนต้น หรือพืชเป็นพินิยมปลูกหรือกินในหมู่บ้าน จนเป็นที่รู้จักหรือเป็นเอกลักษณ์ จนนำไปตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น

เบตง [betung]	= ไม้ไผ่
ยะหา [johar]	= มูลเหล็ก
ดุซงญอ [dusun nyiur]	= สวนมะพร้าว
กะมียอ [rumbia]	= สาคุ
จ็องงา [cengal]	= ตะเคียน
บองอ [bungur]	= ตะแบก
มายอ [maja]	= มะตูม
กูยิ [kunyit]	= ขมิ้น
ปานัน, ปาแน [pandan]	= ลำเจียก, เตยทะเล

2.4 ชื่อสิ่งของ สิ่งของเครื่องใช้ซึ่งนำไปเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น

ยาลอ หรือ ยะลา [jala]	= ภูเขาค้ำยแหจับปลา
ลูโอะลือซง [lubuk lesung]	= หนองน้ำค้ำยรูปครก หรือ โกร่งบดยา
บือแนบาดัด [bendang badang]	= นาข้าวค้ำยกระด้าง
ชื่อหมู่บ้านบางแห่งบอกถึงการผลิต หรือนิยมใช้สิ่งของนั้นๆ เช่น	
ตะเนาะปูโยะ [tanah periuk]	= ดินหม้อ

โคกกะเปาะ [kapak] = โคกขวาน
ยะรม [jarum] = เข็มเย็บผ้า

3. สถานที่และทิศทาง สถานที่ในหมู่บ้านที่รู้จักกันดี เช่นสถานที่เกี่ยวกับศาสนา การศึกษา ชาวบ้านนำไปเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น

กะดี [kadi] = กุฎี ความหมายโดยตรงหมายถึง ที่พักของนักบวช เช่น พระภิกษุ สมัยนั้นใช้เรียกแทนวัดหรือมัสยิด

สุเหร่า [surau] = สถานที่มุสลิมใช้ประกอบพิธีทางศาสนาอิสลาม
สุเหร่าเป็นภาษามลายู มัสยิดเป็นภาษาอาหรับ

ปอเนาะ [pondok] = สถานศึกษาของชาวมุสลิม คำว่าปอเนาะหมายถึงกระท่อมที่พัก เพราะนักศึกษาพักด้วยกันในปอเนาะอย่างโรงเรียนกินนอน ปัจจุบันปอเนาะเปลี่ยนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และสอนวิชาสามัญ

โกตาบารู [kota baru] = วังหรือป้อมใหม่ (โกตา [kota] = วัง, ป้อม / บารู [baru] = ใหม่) หมู่บ้านแห่งนั้นมีวังของชาวเมืองหรือป้อมปราการ เช่น เมืองยะลา รามัน หนองจิก ยะหริ่ง ระแงะ สายบุรี และปัตตานีซึ่งเรียกว่าเจ็ดหัวเมือง

สุโงงบาลา [sungai balai] = คลองใหญ่หรือแม่น้ำ มีศาลาที่พักใกล้ทำนน้ำ

เขาะกาโป [kapur] = โรงงานปูน แสดงให้เห็นความก้าวหน้าของหมู่บ้าน ปูนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงปูนซีเมนต์แต่เป็นปูนที่ทำจากผลผลิตทางการเกษตร เช่น ปูนจากเปลือกหอย ชื่อหมู่บ้านในปัตตานี เช่น ตะโละกาโป [teluk kapur] หมายถึงอ่าวปูนที่ทำจากเปลือกหอย

การเรียกชื่อทิศทางภาษามลายู ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้าน ดังนี้

ปาตาติมอ [pantai timur] = ฝั่งตะวันออก

บาละฮิล [balik hilir] = ฝั่งใต้

บลูกาฮูลู [belukar hulu] = ป่าทิศเหนือ

บลูกาฮิล [belukar hilir] = ปาทิศใต้

การเรียกชื่อทิศทางของชาวบ้านที่ใช้ภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยถิ่นใต้มีความหมายตรงกัน เช่น

ทิศเหนือ ภาษามลายูถิ่นว่า อุงงากี (อุงง [ujung] = ปลาย / กากี [kaki] = ตีน) ภาษาไทยถิ่นใต้ว่า ปลายตีน หรือปละตีน

ทิศใต้ ภาษามลายูถิ่นว่า ปาลอตีโต (ปาลอ [kepala] = หัว / ตีโต [tidur] = นอน) ภาษาไทยถิ่นใต้ว่า ปละหัวนอน

ทิศตะวันออก ภาษามลายูถิ่นว่า ตะนาแอะ [ternaik] ภาษาถิ่นใต้ว่า ปละออก

ทิศตะวันตก ภาษามลายูถิ่นว่า ยะโตะ [jatuh] ภาษาถิ่นใต้ว่า ปละตก

การเรียกชื่อทิศปัจจุบันภาษามลายูกลางเรียกดังนี้

ทิศเหนือ เรียก อูตารา [utara]

ทิศใต้ ” สลาตัน [selatan]

ทิศตะวันออก ” ตีมอร์ [timur]

ทิศตะวันตก ” บาร์ต [barat]

4. **ตำนาน** ชื่อบ้านนามเมืองหรือสถานที่สำคัญจังหวัดชายแดนภาคใต้ มักเกี่ยวข้องกับตำนานหรือเรื่องเล่าขานกันมาตั้งแต่โบราณ เช่นชื่อภาษามลายูของสถานที่ต่อไปนี้

4.1 **ปัตตานี** ตำนานเล่าว่าพระธิดาพระเจ้ามะโรงมหาโพธิสัตว์ทรงช้างกมลาโยฮาริมาทางฝั่งทะเลด้านตะวันออกเพื่อสร้างเมืองใหม่ ปรากฏศุภนิมิตเป็นกระจงเผือกวิ่งตัดหน้าช้างพระที่นั่งแล้วหายไป รับสั่งว่ามันหายไปไหน มหาดเล็กทูลเป็นภาษามลายูว่า “**ปันตัยินี**” [pantai ini] แปลว่าหาดนี้ ซึ่งเป็นที่มาของปัตตานีนี้เอง

4.2 **รูสะมิแล** ชื่อนี้เป็นภาษามลายูแปลว่าสนแก้ตัน ตำนานเล่าว่าลิ้มกอเนียวคุมสำเภา 9 ลำจากเมืองจินเดินทางติดตามพี่ชายชื่อลิ้มเตา

เคียน จนกระทั่งพบกันที่ปัตตานี นางอ่อนวอนให้พี่ชายกลับบ้านเกิด พี่ชาย ปฏิเสธว่าได้แต่งงานกับสาวมุสลิมและเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามแล้ว ลี้ม เตาศึ้นเป็นนายช่างกำลังสร้างมัสยิดกรือเซะและกำลังหล่อปืนใหญ่ ในที่สุดลี้มก็เกิดความเสียใจและผิดหวังอย่างยิ่ง นางจึงผูกคอตายใกล้ มัสยิดกรือเซะและสาปแช่งไม่ให้พี่ชายก่อสร้างมัสยิดสำเร็จ ปรากฏว่าต่อมา ต่อเติมหลังคามัสยิดถึง 3 ครั้ง ก็ถูกฟ้าผ่าทุกครั้ง จนมัสยิดกรือเซะสร้างค้าง คามาจนทุกวันนี้ ส่วนสำเนา 9 ลำต่อมากลายเป็นสน 9 ต้น ชาวบ้านเรียก เป็นภาษามลายูว่า “รูสะมิแล” [ru sembilan] (รู [ru] = ต้นสน / สะมิแล [sembilan] = จำนวน 9)

4.3 ดาโต๊ะปันยัง ชื่อนี้เป็นภาษามลายูแปลว่า ผู้อาวุโสมีความยาว อันนำพิศวง (ดาโต๊ะ [datuk] = ผู้อาวุโส / ปันยัง [panjang] = ความยาว) เล่ากันว่าสมัยราชอัยยการปัตตานี พระนางต้องการให้ช่างจีนหล่อปืนใหญ่ จึงจำเป็นต้องใช้ทองเหลืองจำนวนมาก และกำหนดโทษไว้ว่าผู้ใดมีทอง เหลืองไว้ในครอบครองไม่นำไปถวายจะถูกประหารชีวิต ปรากฏว่าพ่อค้าชื่อ คอมบักจากเมืองมินังกาเบา สุมาตรา ไม่ปฏิบัติตามจึงถูกทำโทษดังกล่าว ศพถูกทิ้งตรงปากอ่าวปัตตานี หลังจากนั้นศพลอยทวนน้ำเข้าไปในคลอง ปาละ ลักษณะศพที่ลอยน้ำนั้นมิใช่เป็นลักษณะแน่นอน กลับเป็นแนวตั้ง โผล่เพียงศีรษะ ชาวบ้านช่วยกันนำศพไปโยนทิ้งที่เดิม ศพก็ยังลอยทวนน้ำ เข้ามาอีก ในที่สุดก็ช่วยกันขุดหลุมและวัดหลุมศพให้เท่ากับความยาวศพ แต่ ทุกครั้งเมื่อหย่อนศพลงหลุมปรากฏว่าศพมีความยาวมากกว่าปากหลุมเป็น ที่อัศจรรย์ ในที่สุดชาวบ้านใช้วิธีพับขาศพ หรืองอเข้าทั้งสองข้างจึงหย่อนลง หลุมได้ดังต้องการ ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า “ดาโต๊ะปันยัง หรือ ดาโต๊ะปันแย” ปัจจุบันมีความเชื่อว่าการวัดรอบหลุมศพดาโต๊ะปันยังแต่ละครั้งก็ยังไม่เท่า กัน และเชื่อกันว่าถ้าการวัดครั้งที่สองได้ระยะสั้นกว่าการวัดครั้งแรกแสดง ว่าผู้วัดนั้นมีอายุสั้นลง และในทางกลับกันถ้าการวัดครั้งที่สองยาวกว่าการ วัดครั้งแรกแสดงว่าผู้วัดนั้นอายุยืนยาว

4.4 สู่โห่งโก-ลก เป็นคำมลายูหมายถึงแม่น้ำเกี่ยวกับมิดโต้ของควาญข้าง (สู่โห่ง [sungai] = แม่น้ำ / โห่ง-ลก [golok] = มิดโต้) มีเรื่องเล่าว่ามิดโต้ของควาญข้าง ซึ่งมีคมมิดยาวใหญ่ด้ามสั้นโค้ง ตกกลงไปในแม่น้ำและแม่น้ำตรงนั้นจึงได้ชื่อว่าสู่โห่งโก-ลก อีกประการหนึ่งที่เรียกโก-ลก เพราะลักษณะสายน้ำหรือตลิ่งตรงนั้นคดโค้งเหมือนสั้นมิดโต้ เล่ากันว่าควาญข้างออกติดตามข้างสำคัญซึ่งเป็นข้างงาดำ บ้างว่าข้างเชือกนี้ล้มตายที่บ้านกาเยาะมาตี (กาเยาะ [gajah] = ช้าง / มาตี [mati] = ตาย) ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

4.5 ปูเลอาปี เป็นชื่อเกาะในอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ปูเลอา [pulau] หรือปูลา หมายถึงเกาะ อาปี [api] หมายถึง ไฟ มีเรื่องเล่าว่าเด็กหนุ่มคนหนึ่งเดินทางไปแสวงโชค ทอดทิ้งแม่ผู้ชราให้อยู่เดียวดาย ในที่สุดเขากลับมาในฐานะนายเรือสำเภามั่งคั่งพร้อมด้วยภรรยา เมื่อเห็นแม่ร่างซูบผอมดูซีริวซีเหร่ก็รู้สึกละอาย จึงรีบถอยเรือสำเภานอกจากท่า เมื่อเรือแล่นมาในทะเลพลันเกิดอาเพศมีพายุร้ายพัดเรืออับปาง ผู้คนบนเรือเสียชีวิตทั้งหมด ลูกชายออกตัญญูกลายเป็นเกาะปูเลอาปี ส่วนผู้เป็นแม่ต่อมาเสียชีวิตเพราะตรอมใจโศกเศร้าในชะตากรรม ในที่สุดกลายเป็นภูเขายะมูตัน ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอรีเสะ จังหวัดนราธิวาส ทุกปีฤดูมรสุมมีเสียงลมเสียงคลื่นจากเกาะปูเลอาปีผสานกับเสียงลมจากภูเขายะมูตันดังเสียงคร่ำครวญของแม่และลูกโหยหากัน

ปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายว่าชื่อเกาะปูเลอาปี ทางราชการเปลี่ยนใหม่เป็นเกาะเล่าปี! ไม่ทราบว่ามีเล่าปีจากเรื่องสามก๊กมาอยู่ที่เกาะแห่งนี้ตั้งแต่เมื่อไร? ภาษามลายูซึ่งเป็นชื่อบ้านนามเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมทั้งชื่อไทยในถิ่นอื่นก็เป็นทำนองนี้อีกหลายชื่อถูกเปลี่ยนแปลงในเชิงทำลายมากกว่าสร้างสรรค์

ภาษามลายูเป็นสื่อสำคัญของผู้คนในคาบสมุทรมลายู รวมทั้งภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะปัตตานีเป็นหัวเมืองใหญ่ในคาบสมุทรดังกล่าว

การใช้ภาษามลายูยังเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตของชาวบ้าน และการยกตัวอย่างภาษามลายูในบทความนี้ เช่นชื่อบ้านนามเมือง ส่วนใหญ่เป็นภาษามลายูถิ่นซึ่งพูดในจังหวัดปัตตานี เป็นตัวอย่างจากประสบการณ์ของผู้เขียนโดยตรง ซึ่งเคยไปทำงานอยู่ที่ปัตตานีหลายปี และปัจจุบันนี้ภาษามลายูยังคงเป็นภาษาสำคัญในกลุ่มประชาชาติอาเซียน เพราะผู้คนหลายประเทศในอาเซียนสื่อสารกันด้วยภาษามลายู

บรรณานุกรม

- กาญจนาคพันธ์ (ขุนวิจิตรมาตรา), 2518. ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ (บรรณาธิการ), 2550. มลายูศึกษา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2551. ชื่อบ้านนามเมืองภาคใต้. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- _____, 2552. นิทานพื้นบ้านชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- วิเชียร ตันตระเสนีย์, 2550. พจนานุกรมมาเลย์-ไทย ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาซิซ บิน มุฮัมมัดอัสซา, ม.ป.ป. พจนานุกรมภาษามลายู-ภาษาไทย. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.
- อุทัย หิรัญโต, 2521. มุสลิมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนบุ๊คส์โตร์.
- Baharom N.bt. (ed.), 2008. Kamus Thai-Melayu Dewan. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Othman A., 2005. Kamus Komprehensif Bahasa Melayu. Selangor: Oxford Fajar Sdn. Bhd.